

15.8.2016

Dnro 3495/4/15

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jussi Pajuoja

Esittelijä: Esittelijäneuvos Anu Rita

VANKIEN TOVERIKUNNAN PERUSTAMINEN

1

KANTELU

Kantelija pyysi 1.8.2015 eduskunnan oikeusasiamiehelle osoittamassaan kirjeessä oikeusasiamiestä tutkimaan - - - vankilan menettelyn lainmukaisuutta vankilan evättyä toverikuntayhdistyksen perustamisen vankilaan.

Kantelija kertoi tiedustelleensa asiointilomakkeella mahdollisuutta perustaa - - - vankilaan vankien toverikunta, joka voisi ajaa vankien asioita ja edistää vankien ja vartijoiden välistä yhteistoimintaa. Kantelijan mukana perusteena esteelle ilmoitettiin kokoontumispaikan löytyminen.

Kanteluun on liitetty toiminnoista vastaavalle apulaisjohtajalle osoitettu asiointilomake, johon kantelija on kirjoittanut seuraavan tiedustelun. "Aikeemme on perustaa toverikunta [vankilan nimi poistettu] vankilaan ja tiedustelen kokoontumispaikkaa ja mielipidettänne asiaan." Apulaisjohtaja on vastannut seuraavaa: "Ymmärtääkseni muutama vuosi sitten on käyty keskustelua [vankilan nimi poistettu] toverikunnan perustamisesta ja esteeksi on muodostunut kokoontumispaikan löytyminen."

2

SELVITYS

Kantelun johdosta hankittiin - - - vankilan selvitys ja - - - rikosseuraamusalueen aluekeskuksen lausunto. Kantelijalle varattiin tilaisuus antaa niihin vastineensa. Vastinetta ei ole annettu.

3

RATKAISU

3.1.

Selvitys ja lausunto

Vankilan johtajan selvityksessä todetaan, että luvan vankeuslain 7 §:n mukaiseen kokoontumiseen myöntää vankilan johtaja tai hänen määräämänsä virkamies. Selvityksessä katsotaan, etteivät vangit ole pyytäneet lupaa järjestää kokous vankilassa. Johtajan mukaan - - - vankilalla ei ole mitään sitä vastaan, että vangit suunnittelevat osastoilla asioita ja tekevät niistä ehdotuksia vankilan johdolle ja näin tapahtuu monella osastolla käytännössä tälläkin hetkellä. Johtajan mukaan vankilalla ei ole mitään sitäkään vastaan, jos tätä toimintaa halutaan nimittää toverikuntatoiminnaksi tai tehdä virallinen yhdistys.

Selvityksessä huomautetaan, että mahdollista kokoontumislupaa osastoa suuremmalle vankijoukolle käsiteltäessä tulee ottaa huomioon että vankila on osastoitu ja että osastoinnin tavoite on pystyä takaamaan rangaistusta suorittavien ja henkilökunnan turvallisuus mahdollisimman hyvin.

- - - rikosseuraamusalueen aluekeskuksen lausunnon mukaan toverikunnan kokoontumisen mahdollistaminen on sitä koskevan säännöksen sanamuodon mukaan harkinnanvaraista ja vankilan esittämät seikat ovat sellaisia, että ne voidaan ottaa huomioon luvan myöntämistä harkittaessa.

3.2

Oikeusohjeita

Vankeuslain 11 luvussa säädetään muun ohella vankien osallistumisesta vapaa-ajan toiminnan suunnitteluun ja järjestämiseen sekä vankien kokoontumisesta vankilassa.

1 §

Vapaa-ajan toiminta

Vankilassa on järjestettävä vankilan oloihin soveltuvaa vapaa-ajan toimintaa.

Vankilan ulkopuolisille henkilöille, yhteisöille ja säätiöille voidaan antaa lupa järjestää vankilan oloihin soveltuvaa vapaa-ajan toimintaa.

Vangeille on annettava tilaisuus osallistua vapaa-ajan toiminnan suunnitteluun ja järjestämiseen. Harrastustoiminnassa vankeja on ohjattava ja neuvottava.

7 §

Kokoontuminen vankilassa

Vangeille voidaan antaa lupa tarpeellisen valvonnan alaisena kokoontua vankilassa vapaa-ajan toiminnan suunnittelua tai muiden yhteisten asioiden käsittelyä varten.

11 luvun 8 §:n 2 momentin mukaan luvan 7 §:ssä tarkoitettuun kokoontumiseen myöntää vankilan johtaja taikka hänen määräämänsä toiminnoista tai turvallisuudesta vastaava virkamies.

Perustuslain 13 §:ssä säädetään kokoontumis- ja yhdistymisvapaudesta seuraavasti.

13 §

Kokoontumis- ja yhdistymisvapaus

Jokaisella on oikeus lupaa hankkimatta järjestää kokouksia ja mielenosoituksia sekä osallistua niihin.

Jokaisella on yhdistymisvapaus. Yhdistymisvapauteen sisältyy oikeus ilman lupaa perustaa yhdistys, kuulua tai olla kuulumatta yhdistykseen ja osallistua yhdistyksen toimintaan. Samoin on turvattu ammatillinen yhdistymisvapaus ja vapaus järjestäytyä muiden etujen valvomiseksi.

Tarkempia säännöksiä kokoontumisvapauden ja yhdistymisvapauden käyttämisestä annetaan lailla.

Vankeuslain esitöissä on todettu vankien kokoontumisesta muun muassa seuraavaa.

"Perustuslain 13 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus lupaa hankkimatta järjestää kokouksia ja mielenosoituksia sekä osallistua niihin. Kokoontumisvapauden käyttämisestä säädetään kokoontumislaisissa (530/1999), jota sovelletaan yleisiin kokouksiin ja mielenosoituksiin.

Koska vankilassa järjestetty kokous ei ole yleinen kokous, kokoontumislakia ei sovelleta tällaisiin kokouksiin.

Selvyiden vuoksi lakiin ehdotetaan kuitenkin pykälää kokoontumisesta. Kokoontuminen olisi ehdotuksen mukaan luvanvaraista. Tällaisten kokousten järjestely saattaa vaatia erityistoimenpiteitä, joissa olisi otettava huomioon laitoksen järjestys ja turvallisuus.

Pykälässä ei säädettäisi yhdistymisvapaudesta. Käytännössä yhdistymisvapauden piiriin kuuluvat esimerkiksi vankien toverikunnat. Niiden toiminta ja yhteydenpito voi tapahtua joko kokoontumalla tai muilla yhdistykseen liittyvillä tavoilla, kuten kirjallisella tiedottamisella. Koska laitoksen järjestyksen ja turvallisuuden kannalta ongelmallista on nimenomaan vankien kokoontuminen, tästä säädettäisiin erikseen. Muut yhdistystoiminnan rajoitukset määräytyisivät yleisen lainsäädännön mukaisesti. (HE 263/2004, s. 174–175)”

3.3

Kannanotto

Voin yhtyä selvityksessä ja lausunnossa esitettyyn näkemykseen, että vankilan osastointi ja sen perusteena olevat seikat voidaan ottaa huomioon harkittaessa kokoontumisluvan myöntämistä vangeille. Vankilan näkemyksen mukaan vankilassa ei kantelijan tiedustelun johdosta ole tehty päätöstä vankien kokoontumisesta, joten en nimenomaisen päätöksen puuttuessa arvioi asiaa enemmän. Arvioin kuitenkin seuraavassa sitä, miten kantelijan tiedustelu on tulkittu ja miten hän on saamansa vastauksen ymmärtänyt.

Nähdäkseni kantelijan tiedustelu, hänen tiedusteltuaan kokouspaikkaa, olisi ollut mahdollista ymmärtää myös kokoontumisluvan pyytämisenä. Lisäksi kantelusta päätellen kantelija on ymmärtänyt tiedusteluun saamansa vastauksen siten, kuin asiassa olisi tehty kielteinen päätös vankien kokoontumisesta. Hän vaikuttaa ajatelleen myös, että kokoontumismahdollisuuden puuttuminen merkitsee samaa kuin toverikunnan perustamisen estäminen tai ainakin tosiasiallinen estyminen. Omastakin mielestäni vastaus voidaan ymmärtää näinkin, vaikka minulla ei ole perusteita katsoa, että tätä olisi tarkoitettu. Vangin ei voida edellyttää tietävän, ettei vankilalla ole laillista oikeutta estää toverikunnan perustamista, vaikka sillä on päätösvalta vankien kokoontumisen osalta.

Vaikka - - - vankilan ei voida katsoa menetelleen lainvastaisesti, olisi kantelijalle voitu vastata selvemmin ja selvittää, onko hänen tarkoituksensa pyytää päätös vankien kokoontumista koskevassa asiassa. Kantelijalle olisi myös voitu kertoa, että lain mukaan vangeille on annettava tilaisuus osallistua vapaa-ajan toiminnan suunnitteluun ja järjestämiseen ja kuinka tämä voi - - - vankilassa toteutua. Selvyyden vuoksi olisi mielestäni ollut hyvä todeta myös, että vangeilla on halutessaan mahdollisuus virallisen yhdistyksen perustamiseen ja että heillä on oikeus muuhun keskinäiseen yhteydenpitoon yhdistyksen asioissa ja muutoinkin, vaikka kokoontumislupaa ei myönnettäisi.

Yhteenvedona totean, että nähdäkseni vankilan tulisi omalta osaltaan toimia aktiivisesti sen mahdollistamiseksi, että vangit saavat lain edellyttämin tavoin osallistua vapaa-ajantoiminnan suunnitteluun. Tämän ei pitäisi olla vain sen varassa, osaavatko ja huomaavatko vangit itse esittää näkemyksiään asiasta. Mielestäni vankien näkemysten selvittäminen muissakin asioissa kuin vapaa-ajantoiminnan osalta voisi olla perusteltua.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.3. esittämäni käsitykset - - - vankilan tietoon.

Lähetän päätökseni tiedoksi myös - - - rikosseuraamusalueen aluekeskukselle ja Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikölle.

- - -